

Algunes consideracions sobre la llengua estàndard

Maria Antònia Puigròs i Caldentey

La intenció d'aquest treball és realitzar una anàlisi crítica d'alguns trets fonètics i morfològics propis del nostre parlar a partir de l'estudi de la llengua col·loquial, de la llengua que es fa servir en els actes de parla formal (discursos polítics, conferències, mitjans de comunicació) i de les recomanacions que figuren a les propostes estàndards existents. Així, s'intentarà determinar si aquestes pronúncies o peces morfològiques poden formar part del quadre de la llengua estàndard oral¹.

I és que en el procés general de normalització de què avui és objecte la llengua catalana és essencial poder disposar d'una modalitat d'estàndard oral que respongui a les exigències actuals. Cal, però, com diu l'Institut d'Estudis Catalans, reconèixer aquelles variants territorials que gaudeixen d'una tradició i fomentar que tots els catalanoparlants les reconeguin com a integrants de la seva pròpia llengua.

-Algunes trets fonètics:

Pel que fa al vocalisme, cal recordar que el mallorquí té un sistema vocàlic integrat per vuit fonemes: /e/, /i/, /o/, /u/, /a/, /ɛ/, /ɔ/, /ə/, excepte en algunes localitats mallorquines (Lloseta, Binissalem, Alaró), on la vocal neutra tònica ha evolucionat a [ɛ]².

El sistema vocàlic de cinc graus d'obertura està totalment acceptat en la pronúncia estàndard, tant en els registres formals com en els informals, ja que segons la *Proposta de Institut (Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica)* correspon a l'àmbit restringit el sistema de vuit vocals diferenciades propi de parlars baleàrics, les set generals més la vocal neutra: cadena (pronunciat amb vocal neutra en posició tònica). En el *Model (Proposta de model de llengua estàndard per a l'escola de les Illes Balears)* s'afirma que la pronunciació de la vocal neutra tònica és tan genuïna i correcta com la pronunciació de **e** oberta en el seu lloc. A la *Proposta ús (La llengua catalana a Mallorca. Propostes per a l'ús*

públic) es considera també que ambdues pronúncies són adequades als distints registres de la llengua i a la Proposta de TVE (*Criteris lingüístics proposats pel Departament de Filologia Catalana per a les emissions de TVE a les Illes Balears*) es va encara més enllà, perquè es recomana que es mantengui escrupolosament aquest tret fonètic propi del parlar balear.

En referència al sistema vocàlic àton constatarem, primerament, que en la pronúncia col·loquial mallorquina hi ha una sèrie de casos en què la vocal tònica subjacent esdevé innaccentuada però es realitza [e], és a dir, casos en què els fonemes /a/, /e/, /ɛ/ en posició àtona no es redueixen a [ə]:

- a) Formes verbals emeses amb [e] per analogia amb les formes rizotòniques corresponents: *esperar* [əspɛrá], *quedar* [cedá], *deixar* [deʃá]. Hi ha mots, però, en què l'analogia no ha operat: *conservar* [konsərvá], *reservar* [rɛzərvá], *berenar* [bɛrəná], *sentir* [sɛntí].
- b) Mots derivats emesos amb [e] perquè els primitius corresponents presenten [e] o [ɛ] en posició tònica: *festada* (festa), *temporada* (temps), *vellet* (vell), *peixet* (peix). Alguns vocables, però, es realitzen amb vocal neutra: *fusteret* (fuster), *cafetet* (cafè), *dentista* (dent).
- c) S'emeten amb vocal tancada les terminacions *-ec*, *-eg*: *càrrec*, *diàleg*, *màneg*.
- d) Cultismes i paraules noves, especialment per a les generacions més velles, emeses amb [e] per influència de la pronúncia castellana: *especial*, *meditar*, *felicitar*, *penetrar*, *mentalitat*, *examen*, *vàter*, *fase*, *classe*, *piràmide*. La coincidència formal entre els mots catalans i els castellans facilita encara més la transfusió de la fonètica castellana en els vocables catalans. Els mots que en castellà presenten vocal mitjana baixa, en català es realitzen també amb vocal [a]: *carnet* [karnét], *camió* [kamió], *xalet* [ʃalét].
- e) Els numerals *desset*, *devuit*, *denou* es realitzen sempre amb vocal tancada.
- f) Quan la vocal e es troba en hiatus amb una vocal, el mallorquí presenta de manera sistemàtica realització tancada del primer element, tant si es tracta de formes col·loquials com de formes cultes.
- g) Els mots composts i els adverbis acabats en *-ment* duen accent primari sobre el segon element i vocal a la primera síl·laba sense reduir: *setmesina* [ɛ], *benestar* [e], *malament* [a]³.

A la Proposta de l'Institut s'admet, en l'àmbit restringit dels parlars balears, la realització [e] en els casos següents:

- 1) En els radicals dels verbs que tenen una [e] tancada a les formes rizotòniques.
- 2) En els derivats nominals que tenen una correspondència amb *e* tònica, generalment tancada, en els mots primitius corresponents.

3) En els mots plans acabats en *-ek*.

L'Institut titlla, en canvi, de no recomanable, en els parlars orientals, la realització [e] en la síl·laba final dels mots cultes. En el *Model* i a la *Proposta ús* es dona la mateixa recomanació, ja que es considera correcta tant la pronúncia amb vocal tancada com amb vocal neutra només, però, en els casos esmentats anteriorment. Quant a les excepcions a la regla de reducció vocàlica, cal dir que a la *Proposta de TVE* es considera totalment inadmissible el manteniment de la vocal tancada en posició àtona⁴. Ara bé, pel que fa a aquest tret, considerem que, com a mínim, hauria de considerar-se pròpia dels registres formals la realització [e] en mots derivats, numerals, formes verbals rizoàtones i en els acabaments *-ek*. En els altres casos, malgrat la influència que han pogut exercir les formes castellanes, no es poden deixar de banda les característiques acústiques de la vocal neutra del mallorquí. Hem de tenir present que es tracta d'una vocal molt tancada. A més, hem pogut comprovar que la realització [e] en posició àtona és molt productiva en el parlar mallorquí.

Respecte al vocalisme posterior, hem de recordar que en mallorquí els fonemes subjacents /o/ /ɔ/, en posició àtona, es realitzen [o]⁵. Ara bé, a una gran part de l'illa, però, o àtona pot fer-se [u] per assimilació a les vocals altes següents. Perquè es doni aquest procés no és necessari que les vocals i, u es trobin en posició tònica ni que alternin amb un altre mot de la mateixa família lèxica que presenti una vocal alta tònica. És a dir, tant les vocals tòniques com les àtones poden inflexionar la o àtona precedent. Actualment, aquest procés d'ascens vocàlic es troba en regressió, possiblement a causa de la influència de la pronúncia castellana i de la pressió que exerceixen poblacions com Palma, Manacor, Inca, que no practiquen aquest fenomen.

Pel que fa als processos de reducció, a la *Proposta de l'Institut* es jutja d'estàndard el sistema vocàlic àton de cada dialecte. No es té en compte, però, el fenomen d'ascens vocàlic esmentat anteriorment. En canvi, a la *Proposta de TVE*, en el *Model* i a la *Proposta ús*, aquest tret fonètic es considera totalment correcte. Al *Model*, per exemple, fent referència a aquest procés, s'afirma:

El tancament de la o àtona és genuí als llocs on es produeix a les Balears, ja que es fa espontàniament, sense influència externa. És un tret evolutiu normal dins l'idioma.

Crec que els dos sistemes de reducció de les vocals posteriors, propis de Mallorca, es poden acceptar, fins i tot, barrejats en un mateix acte de parla formal.

Pel que fa al sistema consonàntic, hem d'apuntar, en primer lloc, que en els parlars balears es conserva la distinció entre la consonant oclusiva labial i la fricativa labiodental. Ara bé, és possible que els parlants més joves de Palma comencin a perdre la distinció *b/v* a causa de la influència de la pronúncia castellana. Per aquesta raó crec que el pas /v/>[b], a les Illes, no es pot admetre en un discurs de caire formal. De fet, a la *Proposta de TVE* es considera un defecte molt greu de pronúncia que ha de ser evitat a qualsevol preu. En el *Model* i a la *Proposta ús* es demana que es fomenti la conservació de la pronúncia [v], ja que, com s'ha esmen-

tat abans, el canvi /v/>[b], en el català de les Illes, s'ha produït per la influència que exerceix la llengua veïna. I és que, pel que fa a aquest tret fonètic, cal recordar que Fabra, fins i tot, era del parer de tornar a restablir el fonema labiodental en els parlars on havia desaparegut, ben conscient, però, de les dificultats que això suposaria.

El fonema nasal palatal, en mallorquí, sofreix un procés de despalatalització quan va seguit del morfema -s de plural o d'una consonant per fonètica sintàctica i es converteix en [in]. Ni a la *Proposta de l'Institut* ni a les elaborades a les Illes es pren en consideració aquest fenomen de despalatalització, segurament, perquè afecta un conjunt reduït de mots. Com que aquest procés no desfigura la paraula, crec que, com a mínim, s'hauria d'acceptar dins l'àmbit restringit baleàric, en els registres de caire informal. Hem de tenir present, a més, que el so [ŋ] en posició preconsonàntica, per als parlants mallorquins, és difícil d'articular.

Un fenomen força significatiu que es conserva a les Illes és la iodització. Cal postular una doble realització lateral en català antic, a saber, [ʎ] (L-, -LL-) i [j] (-LY-, K'L, G'L) per poder explicar la presència actual de solucions ieistes a zones del domini lingüístic català. La iodització, que es produeix quan la lateral palatal procedeix dels grups llatins LY, C'L, G'L, es desplega amb plenitud per tot l'arxipèlag.

En posició final de mot, la iod es manté quan la vocal anterior no és una i. Si va precedida de la vocal [i], l'elisió o el manteniment depenen de la localitat. Fins i tot un mateix parlant pot conservar el diftong decreixent [ij] en uns vocables i reduir-lo a [i] en uns altres. En algunes localitats mallorquines (Campos, Montuiri, sa Pobla) la iod desapareix quan es troba en posició intervocàlica, sigui quin sigui el timbre de les vocals contigües. En aquesta mateixa posició, la resta de localitats conserva l'aproximant palatal quan les vocals adjacents són [a], [θ], [ɔ], [o], [u]. En canvi, l'elideixen quan es troba en contacte amb les vocals anteriors [i], [e], perquè queda absorbida per aquests sons. Per tant, a Mallorca, la iod intervocàlica té dues possibilitats de realització: pronúncia relaxada o grau zero. L'aparició d'una o altra depèn de dos factors: un factor geogràfic i l'altre relacionat amb el context fonètic.

A la *Proposta de l'Institut* es tolera el pas ll>j, en el quadre de la llengua estàndard, en els àmbits informals, en canvi, en els registres formals no s'accepta el ieisme històric. Anàlogament a l'Institut, en el *Model*, es considera també correcta la iodització en els registres orals de determinada formalitat. En aquest mateix sentit, a la *Proposta ús* es recomana que la iodització no es reflectesqui en els registres orals molt formals i a la *Proposta de TVE* s'aconsella que en el llenguatge formal no es redueixi a [j] la consonant palatal procedent dels grups llatins C'L, K'L, LY. Pel que fa a aquest aspecte, la postura de Corbera (*Proposta Corbera*) és més extrema, ja que considera totalment inacceptable el iodisme històric, l'equipara als casos originats per influència castellana.

No estic d'acord amb cap d'aquestes recomanacions. Hem de tenir en compte que Pompeu Fabra, fins i tot, va proposar l'ús de dues grafies (yl i l) per mante-

nir la distinció entre la lateral procedent dels grups L- i -LL- i la que procedia dels grups LY, K'L, G'L. I és que Fabra pretenia crear una ortografia fonètica, és a dir, una ortografia que no amagàs les oposicions fonològiques del català⁶. A m'és, cal tenir en compte que el ieisme històric avui en dia es desplega encara amb plenitud a tot l'arxipèlag i que gaudeix de prestigi social. Per aquests motius crec que la iodització genuïna s'hauria d'admetre tant en els registres orals informals com en els formals.

Finalment, en relació al sistema consonàntic, hem de tenir present que Mallorca és l'única regió de llengua catalana on existeix la pronúncia palatal de les oclusives, però no a tots els pobles de l'illa. Localitats com Manacor, Felanitx, Pollença o Valldemossa presenten oclusives palatals en posició medial davant de [i], [e], [a], [ε], [θ] i en posició final de mot, tant si es troben en posició final absoluta de mot com en posició final davant un mot començat en vocal. En canvi, a altres zones (sa Pobla, Alcúdia) les oclusives es realitzen palatalitzades [k], [g], sobretot quan van seguides d'una vocal anterior. A la resta de localitats, les oclusives s'articulen sempre a la zona velar.

Respecte a aquestes realitzacions, l'Institut no en diu res, és a dir, no les té en compte. En canvi, a la *Proposta Corbera* es consideren totalment inacceptables les oclusives palatals en els registres formals. Crec que aquesta recomanació és excessiva, ja que per un parlant que sempre ha articulat els fonemes /k/ /g/ a la zona palatal és molt difícil haver de realitzar-los velars en un tipus de parla controlada. Per tant, per motius articuladoris, crec que s'haurien d'admetre les oclusives palatals en els actes de parla formals, això sí, sense realitzar-les gaire exagerades.

-Alguns trets morfològics:

En el camp de la morfologia nominal, és important ressaltar que l'article salat, propi de tot el parlar balear, és una de les característiques que més crida l'atenció als parlants continentals. En aquest sentit són força significatives les paraules de Joan Veny (1993:84):

L'article salat representa per als forans dins la llengua el que, per exemple, l'ensaimada dins la pastisseria balear.

De totes maneres, hem d'apuntar que l'ús de l'article salat no és exclusiu a les Illes. En aquesta zona lingüística també es conserven les formes el, la, els, les. L'article literari s'empra, per exemple, amb mots del lèxic religiós, amb mots que designen éssers únics, amb expressions i frases fetes, amb les hores del dia...

Des del punt de vista estàndard l'article salat no té cabuda en els discursos de caire formal. Moll (1968:&218), per exemple, considera que en el llenguatge escrit cal usar sempre l'article literari. Basa la seva defensa en quatre arguments:

- 1) Comprensió. Segons Moll és necessari l'ús de l'article literari perquè d'aquesta manera els catalans continentals entendran els texts elaborats per autors insulars.
- 2) Manteniment de la unitat idiomàtica.

- 3) Tradició. A les Illes, en els texts escrits, sempre s'ha emprat l'article literari.
- 4) L'ús de l'article literari, en determinades expressions, pels parlants insulars. A més, Moll recorda que a Pollença s'empra exclusivament aquest article.

Es tracta dels arguments clàssics, és a dir, dels que s'han donat sempre a l'hora de defensar l'ús de l'article literari en la llengua estàndard a les Illes Balears. Els estudiosos mallorquins (*Proposta TVE, Model, Proposta ús*) ens confirmen aquesta idea, ja que es manifesten en el mateix sentit.

De totes maneres, encara que els autors d'aquestes propostes siguin de l'opinió que el, la són els articles que s'han d'usar en el llenguatge formal, es demana que l'escola no proscriuï cap dels dos articles, que els integri per assegurar-ne la continuïtat de la tradició⁷. En relació amb l'ús de l'article salat, l'Institut (*Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II Morfologia*) l'admet en el quadre de la llengua estàndard, en registres informals. Estic d'acord amb aquesta recomanació, ja que, segons la meua opinió, no es pot bandejar l'article salat del marc de la llengua estàndard. Es tracta d'un tret diasistemàtic i, per això, s'hauria d'admetre, com a mínim, en els registres de to menys formal.

En segon lloc, quant a la morfologia nominal, cal apuntar que quan els pronoms febles van davant el verb, en mallorquí i menorquí, s'empren sistemàticament les formes proclíiques no invertides: *vos pensau, mos-ho*. Aquestes variants són compartides també per altres dialectes com el rossellonès i l'alguerès. I és que les formes plenes són les més antigues en català.

Pel que fa als documents prescriptius cal dir que tant Fabra (1918:&44) com Moll (1968:&190) admeten l'ús de les formes plenes davant el verb, encara que en el quadre que donen com a model només incloquin les invertides. Immediatament davant el verb Fabra admet els pronoms *me, nos, te, vos, se, lo, los, ne*, si bé qualifica d'arcaics i dialectals els clítics *lo, los*. Moll només esmenta, com a possibles, les formes *me, te, se, vos, ne* i qualifica la variant *mos* de dialectal. Aquest autor també dóna preferència a l'ús de la forma plena *se* davant un verb començat en consonant fricativa alveolar. Pel que fa aquest tret morfològic, l'Institut segueix, en línies generals, el mateix criteri que els dos gramàtics, ja que considera que és admissible, en l'àmbit general, l'ús proclíic de les formes plenes *me, te, se, ne* (davant consonant) i *vos*⁸. En canvi, a les propostes elaborades a Mallorca (*Proposta de TVE, Proposta Corbera, Model, Proposta ús*) no es dóna possibilitat d'opció, s'opta per les formes invertides. De fet, tant en el Model com a la *Proposta ús* es recomana que es facin servir les variants reforçades *em, et, es*, en els casos en què la normativa hi admet tant l'ús de la forma plena com de la reforçada.

En el terreny de la morfologia verbal, constatarem que verbs irregulars com *dir, caure, creure, dur, fer* presenten les terminacions *-eim, -eis* a les dues primeres persones del plural del present d'indicatiu⁹.

Quant als documents analitzats cal apuntar que Fabra (1918:&87), en els paradigmes d'aquests verbs, no recull les variants esmentades i simplement constata

que "el balear ha mantingut i generalitzat aquestes terminacions reduint *its>is*: *deim, deis*, formes usades sovint pels escriptors mallorquins". Moll (1968:&127-134), en canvi, no tracta tots aquests verbs de la mateixa manera:

- 1) Formes com *creim/creis, jeim/jeis, seim/seis, treim/treis, veim/veis* les inclou en el paradigma *i*, a més, les situa en primer lloc, és a dir, abans de les variants continentals *creiem/creieu, seiem/seieu*...
- 2) Formes com *deim/deis, duim/duis, feim/feis* les inclou en el paradigma, però les situa en segon lloc, és a dir, després de les variants continentals.
- 3) Considera no recomanables les formes *queim/queis*. En el paradigma d'aquest verb només consten les variants continentals.

Aquest tractament desigual resulta sorprenent i, a més, Moll no el justifica. De fet, l'IEC considera que les formes en *-eim, -eis*, a les Illes Balears, poden usar-se en els registres formals. Les tracta, per tant, de manera homogènia. D'altra banda, tot i que a la Proposta Corbera les variants en *-eim, -eis* s'inclouen en el paradigma model, l'autor dóna preferència a les formes continentals. En el Model i a la *Proposta ús*, l'ús d'aquestes variants s'admet només en l'àmbit restringit dels parlars balears. Ara bé, no podem deixar de banda que formes com *deim, deis, queim, queis* són les úniques existents actualment en els parlars illencs i, com a conseqüència d'aquest fet, gaudeixen de prestigi entre la població.

En el nostre parlar, els verbs incoatius afegeixen l'increment *-esc* a la primera persona del present d'indicatiu, al present de subjuntiu (persones 1, 2, 3, 6), i a l'imperatiu (persones 2 i 4). Fabra (1918:&90), en el paradigma del verb *servir*, que és el que funciona com a model, col·loca les variants amb increment *-esc* entre parèntesi i en versaletes, ja que es tracta de formes vigents en la llengua antiga. Ocupen, per tant, un lloc secundari. Moll (1968:&118), en el paradigma, enregistra només les formes en *-sc*. En el present de subjuntiu, en segon lloc, afegeix també les variants en *-eix*, possiblement, perquè en aquest temps verbal, les formes pròpies del català central tenen un cert ús en mallorquí. Per aquest motiu crec que recull les variants *parteixi, parteixis, parteixi i*, en canvi, no esmenta *parteixo*.

A la *Proposta de l'Institut*, les formes amb increment *-esc*, tot i que es consideren pròpies dels parlars balears, no s'esmenten en el paradigma model. Pel que fa al present de subjuntiu, cal afegir que, en el paradigma, a més de les formes *serveixi, serveixis*, hi figuren també les variants *servisca, servisques*. A la *Proposta Corbera*, en el Model i a la *Proposta ús* les variants emprades a Mallorca s'apunten al costat també de les que duen l'increment *-eix*, però a la *Proposta de TVE*, tot i que s'admeten al costat de les formes més generals, es mostra preferència per les variants amb l'aplec *eix*. I és que no podem oblidar que, tradicionalment, la població de les Illes ha cregut que l'increment *-sc* no es pot usar en els registres formals. Són poques les persones que posin per escrit formes com *construesqui, construesc, construesquin*...

En mallorquí els verbs *tenir i venir* apareixen conjugats amb vocal *e* en el radical a la primera persona del present d'indicatiu, en el pretèrit perfet, futur i con-

dicional, en el participi i en els temps verbals de subjuntiu. Per tant, la vocal lexemàtica pot ser e tant en les formes rizotòniques com a les formes rizoàtones. Les variants amb i són totalment inusuals en aquesta illa.

Moll (1968:&145), en el paradigma dels verbs *tenir* i *venir*, conjuga amb vocal e les formes rizotòniques i amb i les rizoàtones. Per tant, només té en compte el parlar menorquí¹⁰. Per a un mallorquí el model d'aquest autor és difícil d'acceptar, ja que si *tenc* es pot escriure amb vocal e, també s'hi haurien de poder escriure formes com *tendré*, *tendria*, *tenguem*, *tengueu*. L'Institut, tot i que a nota peu de pàgina, esmenta que, en balear, en els registres formals, es poden emprar també les formes amb vocal lexemàtica e. Aquestes mateixes recomanacions, les trobam a la *Proposta Corbera*, al *Model* i a la *Proposta ús*. En canvi, a la *Proposta de TVE*, se segueix el mateix criteri que Moll, és a dir, s'admeten les formes tòniques dels verbs *tenir* i *venir* amb vocal e, però es prefereixen les formes àtones amb i. Aquesta preferència no deixa de ser curiosa. Respecte a aquest tret morfològic, crec que en el parlar mallorquí s'hauria de donar prioritat a les variants amb vocal e.

Ja per concloure m'agradaria remarcar, d'una banda, que són molt pocs els mallorquins que posseeixen un model de llengua estàndard oral. D'altra banda, crec que tant l'escola com els mitjans de comunicació haurien de potenciar l'ús d'aquelles pronúncies i variants territorials que l'Institut considera pròpies de l'àmbit balear, perquè d'aquesta manera el parlant s'identificarà amb el model lingüístic. Hem de tenir en compte que, entre els mallorquins, s'ha tendit a identificar llengua catalana amb dialecte central i, en particular, amb barceloní. Com a conseqüència d'aquest fet, s'ha produït una infravaloració del propi parlar i una utilització, per part de persones cultes, del dialecte central com a varietat formal, reservant el mallorquí (la varietat pròpia) per als registres informals.

Bibliografia

- ALCOVER, A.M. (1908): "Una mica de dialectologia catalana", *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, 4, 194-303.
- ALOMAR, A. I., BIBILONI, G., CORBERA, J., MELIÀ, J. (1999): *La llengua catalana a Mallorca. Propostes per a l'ús públic*, Palma, Consell de Mallorca.
- ALCOVER, A. M.; MOLL, F de B. (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià-Balear* (DCVB), 10 volums, Palma.
- ALOMAR, A. I.; MELIÀ, J. (): *Proposta de model de llengua estàndard per a l'escola de les Illes Balears*.
- Afegir referència**
- BARNILS, P. (1914): "De fonètica balear", *BDC*, II, 45-49.
- BASSOLS, M.; RICO, A.; TORRENT A. M. (Eds.) (1997): *La llengua de TV3*, Barcelona, Editorial Empúries.
- BIBILONI, G. (1983): *La llengua dels mallorquins. Anàlisi sociolingüística*, Tesi de doctorat, Universitat de Barcelona.
- BIBILONI, G. (1983): *Criteris lingüístics proposats pel Departament de Filologia Catalana per a les emissions de*

TVE a les Illes Balears. (Document intern)

- CASTELLANOS, J. A. (1990): "L'ortoèpia segons Fabra", *Els Marges*, núm. 42, 83-92, Barcelona, ed. Curial.
- CASTELLANOS, J. A. (1993): *Manual de pronunciació*, Vic, Eumo.
- CORBERA, J. (1988): *Proposició per una normativa estàndard unitària de la llengua catalana*. (Document intern)
- COROMINES, J. (1971): "Sobre l'elocució catalana en el teatre i en la recitació" *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor (edició citada: 1983).
- FABRA, P. (1903): "La representació de la l palatal", *Bolletí del Diccionari de la Llengua catalana*, vol. X, 568-571.
- FABRA, P. (1918): *Gramàtica catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (facsimil de la setena edició: octubre 1995).
- FABRA, P. (1983-84): *Converses filològiques*, Barcelona, Edhasa (edició crítica a cura de Joaquim Rafel, vol. I i II).
- FORTEZA, T. (1915): *Gramàtica de la llengua catalana*, Palma de Mallorca.
- FLORENSA, A. (1968): *Un cursat de fonètica catalana*, Col·legi Oficial d'Arquitectes de Barcelona (edició facsimil d'uns apunts d'un cursat professat per Fabra el 1933).
- GULSOY, J. (1993): *Estudis de gramàtica històrica*, València-Barcelona, Biblioteca Sanchis Guarnier, Institut Universitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1992): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II Morfologia*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1997): *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Mallorca*, Barcelona-Palma, Institut d'Estudis Catalans-Universitat de les Illes Balears.
- LAMUELA, X.; MURGADES, J. (1984): *Teoria de la llengua literària segons Fabra*, Barcelona, Quaderns Crema.
- LÓPEZ del CASTILLO, Ll. (1976): *Llengua standard i nivells de llenguatge*, Barcelona, Laia.
- MASCARÓ, J. i RAFEL, J. (1981): "La e intervocàlica baleàrica", *Randa*, 11, 37-44.
- MIRALLES, J. (1984): *Un llibre de cort reial mallorquí del segle XIV (1357-1360)*, 2 volums, Palma de Mallorca.
- MIRAVITLLES, J. (1971): *Curs superior de català (1934-1935) professat per Pompeu Fabra*, Andorra la Vella, Erosa.
- MOLL, F. de B. (1955): "Els parlars balears", *VII CILR*, II, 127-136.
- MOLL, F. de B. (1960): "Estàtica i dinàmica del català en Mallorca", *Papeles de Son Armadans*, I, 161-175.
- MOLL, F. de B. (1968): *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*, Mallorca, Raixa (edició citada: 1983).
- MOLL, F. de B. (1980): *El parlar de Mallorca*, Barcelona, Moll.
- RASICO, P. (1982): *Estudis sobre la fonologia del català preliterari*, Barcelona, Curial/ Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- RECASENS, D.(1971-75): "Notes entorn del rendiment fonològic de l'oposició /b/-/v/ al tarragonès. Estat actual", *Estudis romànics*, 16, 163-183.

RECASENS, D. (1991): *Fonètica descriptiva del català (Assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

RUAIX I VINYET, J. (1989): *Punts conflictius del català. Deu estudis sobre normativa lingüística*, Barcelona, Barcanova, Barcanova educació.

SEGARRA, M. (1985a): *Història de la normativa catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

SEGARRA, M. (1985b): *Història de l'ortografia catalana*, Barcelona, Empúries.

VALLVERDÚ, F. (1986): *Elocució i ortologia catalanes*, Barcelona, Jonc.

VENY, J. (1962): "Notes phonétiques sur les parler de Campos(Majorque)", *BdF*, XX, 323-340.

VENY, J. (1977): "Aproximació a l'estudi del dialecte eivissenc", *Randa*, 5, 5-41.

VENY, J. (1993): *Els parlars catalans*, Palma de Mallorca, Raixa.

NOTES

1. Amb la finalitat de simplificar la lectura del treball, a l'hora de referir-me a les obres bibliogràfiques utilitzades, faré servir els noms següents:

-*Proposta de l'Institut en referència a la Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica i / o a la Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II Morfologia.*

-*Proposta de TVE en referència als Criteris lingüístics proposats pel Departament de Filologia Catalana per a les emissions de TVE a les Illes Balears*

-*Proposta Corbera en referència a la Proposició per una normativa estàndard unitària de la llengua catalana.*

-*Model en referència a la Proposta de model de llengua estàndard per a l'escola de les Illes Balears.*

-*Proposta ús en referència a La llengua catalana a Mallorca. Propostes per a l'ús públic.*

-Fabra (1918) en referència a la *Gramàtica catalana*.

-Moll (1968) en referència a la *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*.

2. Veny (1993:83) considera que aquesta obertura és moderna i que no té cap tipus de relació genètica amb el català del continent.

3. Cal dir, però, que es pronuncien amb vocal neutra si el primer element, quan és un mot simple, es realitza amb [ə] o si el mot compost està totalment lexicalitzat.

4. Pel que fa a la realització de *a, e, o* àtones és interessant fer referència a les observacions de Ruaix (1989:51), ja que, segons aquest autor "La regla de la neutralització de *a, e, o* àtones no és tan general com sembla a primera vista, i té unes importants excepcions. Dit d'una altra manera: la tendència històrica de la fonètica catalana oriental (*o*, pel que fa a la *o*, en central) a neutralitzar aquells sons, és frenada per uns límits. Cal estar atents a no aplicar exageradament l'analogia, ans seguir la nostra tradició lingüística".

5. L'única excepció és la vall de Sóller, que tanca sistemàticament la vocal *o* en [u]. Moll (1990:88) assenyalava que el sòlleric té punts de semblança bastant notables amb la parla de Ciutadella, la població menorquina més propera.

6. Vegeu Segarra, (1985:292).

7. Quan en el *Model* es parla que *es/sa* són formes pròpies del llenguatge oral informal hem d'interpretar que són les formes de l'article pròpies de la llengua col·loquial.

8. En aquest cas l'Institut parla d'àmbit general perquè, a més del balear, hi ha altres dialectes, com el rossellonès i l'alguerès, que també fan servir les formes plenes davant els verbs començats en consonant.

9. Pel que fa a l'origen d'aquestes formes verbals vegeu Veny (1999:84).

10. En menorquí, en canvi, la vocal lexemàtica és *e* només a les formes rizotòniques. Quan l'accent no recau sobre l'arrel és possible que s'empren sistemàticament les variants amb *i*.

Una obra lexicogràfica d'Antoni Maria Alcover: el Vocabulari del bestiar cabrum

Guillem Alexandre Amengual i Bunyola
Catalina Canyelles i Carbonell

1. Introducció

La vida i l'obra d'Antoni Maria Alcover i Sureda (Santa Cirga, Manacor, 1862-Palma, 1932) ha estat objecte de nombrosos estudis que han incidit en aspectes molt diversos: hom n'ha destacat la seva tasca com a lingüista i dialectòleg, com a folklorista, com a lexicògraf o com a polemista. Però tal volta (i això és paradoxal) l'aspecte menys estudiat de l'obra alcoveriana sigui el lexicogràfic. Efectivament, són encara poques les investigacions sobre el treball lexicogràfic d'aquest personatge¹, més encara si es tracta d'obres anteriors al magne *Diccionari Català-Valencià-Balear*, i en aquest sentit és destacable l'edició i anàlisi de la *Mostra de diccionari mallorquí* feta per Maria Pilar Perea (vegeu Perea 2001).

L'estudi que es presenta ara vol ser, senzillament, una petita contribució al coneixement de la labor lexicogràfica d'Alcover tot rescatant de l'oblit i analitzant mínimament el *Vocabulari del bestiar cabrum*, obra publicada al volum IX del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLC), que aparegué entre 1916 i 1917 en forma de sèrie d'articles. L'interès d'aquest recull és divers: aporta dades, d'una banda, a la lexicografia i a la lexicologia i, per l'altra, a la dialectologia, a més de recollir aspectes de cultura material i popular, creences i supersticions i fraseologia.

2. Origen i confecció del Vocabulari del bestiar cabrum

Com s'ha dit, el *Vocabulari del bestiar cabrum* aparegué al tom IX del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* entre 1916 i 1917; concretament, n'ocupa les pàgines 178-196, 197-214, 235-248, 278-304, 305-317 i 343-349.

Els antecedents del treball cal cercar-los, com diu el mateix Alcover, en l'es-